

AKADEMİK

Sayfalar

Cilt: 7 Sayı: 38 • 12 ARALIK 2007 ÇARŞAMBA

Hazırlayanlar: M. Ali UZ - Ali IŞIK • maliuz@merhabagazetesi. com. tr • aliisik@merhabagazetesi. com. tr

Merhaba

Gazetesi'nin okurlarına armağanıdır. Çarşamba günleri yayımlanır.

2007

Mevlâna Fıllı

ÖZEL SAYISI

M. Ali UZ

2007 Mevlâna Yılı Son Bulurken

UNESCO tarafından ilan edilen Mevlâna'nın 800. doğum yılının son günlerindemiz. Yıl boyu yapılan faaliyetlerle Mevlâna'yı dünyaya ve insanımıza tanıtabildik mi? Hepsinden önemlisi, onun yaşantısı ve eserleri ile insanlığa hayat veren mesajlarını, dünyaya ve topluma benimsete bildik mi? Son birkaç aydan beri de toplum, sınır dışı operasyona odaklandı. Geçenlerde, Prens Chars'ın Konya'ya gelmesi ve konuşması kamu oyunda bir hayli dikkat çekti.

Yurt içinde ve yurt dışında, bol sema gösterili bir yıl geçirdik gibi geliyor bana. Biraz da yayın, sergi afiş vs.

Maalesef günümüz insanı, özden ziyade şekle önem veriyor. Asırlar var ki, İslâm'ın da özünden ziyade şekline sarıldık. İslâm âlemi bunun için bu duruma geldi.

“Ben Kur'an'ın kulu-kölesi, Hz. Muhammed'in yolunun tozuyum” diyen Hz. Mevlâna'nın mesajlarının kaynağı açıkça Kur'an ve sünnettir. Mevlâna'da bunun dışında bir şeyler aramak, onu anlamamak demektir.

Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan da isabetli bir tespitle, **“Mevlâna'da hakiki Müslümanlık belâğatın en yüksek derecesi ile ifade edilmiştir. Ve bu Müslümanlık şeklin değil, mânânın Müslümanlığıdır.”** der. İşte insanlarımızın hatta bütün insanlığın anlamakta zorlandığı nokta da burasıdır.

Günümüzde Batı insanı, tatminsizlikten kaynaklanan büyük bir arayış içerisinde. Mevlâna'ya koşması ondan. Fakat esas kaynaktan mahrum olduğu için, onu anlamakta daha çok zorlanıyor.

Yine Ali Nihat Tarlan'ın ifadesiyle , **“... Şark Mevlâna'yı kâfi derecede tanıyamamıştır. Ve bunda mazurdur. Çünkü Mevlâna, beşerin görüş hudutlarını aşan bir irtifadadır.”** (1)

Mevlâna İslâm âleminde ender yetişen tasavvuf erbabından birisidir. Toplumun bir asra yakın bir zamandan beri, tasavvufi hayattan tamamen uzaklaşmış olması, kanaatimizce onu, anlamayı daha da zorlaştırıyor.

Mevlâna'yı anlatırken, onun hayat bahşeden mesajlarını insanların hayatında tatbik edilebilir şekle sokamamışsak, onu gerçek veçhesiyle anlatmış olamayız. Oysa onun mesajlarını hayatımıza geçirmeye o kadar muhtacız ki...

Bu gün ülkemizde, tavuk boğazlanı gibi, insan boğazlanıyor. Mal, can ve namus emniyeti büyük çapta zedelendi. Hak ve hukuk mefhumu tamamen ortadan kalktı.

Hoca, öğretmen olalıdan beri, şöyle talebesinin yavaşça kulağını çekip, onu uyarmıyor artık. İlköğretim okullarında bile öğretmenler, sükûneti temin edememekten şikâyetçi. Yapılan araştırmalara göre her gün, yüzlerce öğretmen, öğrencileri tarafın-

dan sözlü veya fiilî şiddete maruz kalıyor. **“Bir kelime öğretenin kırk yıl kölesi olurum”** anlayışına ne oldu? Çocuklarımız neden bu hâle geldi?

Toplumda bulunması gereken vefa, sevgi, saygı, nezaket, merhamet ve şefkat gibi mefhumlar, âdeta sözlüklerde kaldı.

Konya’da âcil servise günde 8 bin ihbar geliyormuş. Bunun sadece 150 küsuru gerçek çıkıyormuş. Hayatî bir meselede bunu bizim çocuklarımız, gençlerimiz ve insanımız yapıyor. Gençler, devlet ve vatandaşın malına zarar vermekten âdeta marazî bir zevk alıyor. Bunlar korkunç şeyler.

Bir de Mevlâna’nın mesajlarına, tasavvufun geliştirdiği edep ve erkâna bakalım.

Bir gün Mevlâna hamama gitmiş, girmesi ile çıkması bir olmuş. Müritleri niye hamamdan erken çıktığını sorunca Hazret-i Pîr şu cevabı vermiş:

-Hamamcı, ben içeri girince, havuz başında oturan birisi kaldırıp bana yer açtı. Bundan büyük utanç duydum. Bu sıkıntının verdiği hararete dayanamadım, onun için erken çıktım.

Başka bir gün Hz. Mevlâna dostlarıyla birlikte sema yaparken aralarına bir de sarhoş katılmış. O da çevresindekilere çarpa çarpa, sema yapmaya başlamış. Müritleri bu sarhoşu hemen oradan uzaklaştırmışlar. Bunu gören Hz. Mevlâna müritlerine çıkışmış, **“İçkiyi içen başkası, ama sarhoşluğu siz yapıyorsunuz.”** buyurmuşlar. Yani sarhoşa bile tahammül ve anlayış.

Mevlevî mensupları yemek yerken bir can, el bağlamış vaziyette dervişânın hizmetini görmek için ayakta hazır bekler. Su için, yüzüne bakıvermek yeterlidir. Su isteyen, suyunu içinceye kadar hemen kaşıklar sofraya konur ve beklenir. Birkaç kaşık çorba ile de olsa, arkadaşlarının hakkına tecavüz etmek istemezler. İslâm’da ve tasavvufta. kul hakkı, bu kadar önemlidir.

Yine Mevlevîlerde “Görüşme” diye bir olay vardır. Bir Mevlevî kullandığı bir eşyayı yerine koyarken, onu dudaklarına götürür ve öper gibi yaptıktan sonra yerine koyar. Bu eşyaya gösteriler saygının bir ifadesidir. Nebâtât, hayvânât ve insana gösterilen saygı ve sevgiyi siz düşünün.

Tasavvuf bir bütündür. Yollar, tarikatlar ayrı da olsa uygulama hep aynıdır. Çünkü kaynak birdir.

Son devrin büyük mutasavvıflarından Fatih Türbedârî Âmiş Efendi, bir müntesibiyle yolda giderken, yanındaki yolda gördüğü bir taşı, insanlara eza vermesin diye, ayağıyla kenara itivermiş. Bunu hoş görmeyen Âmiş Efendi, **“Yer taban, gök tavan, arası hep ihvan”** buyurmuş. Yani bütün canlı-cansız varlığa insan ve ihvan muamelesi.

Bu anlayışla, yukarıda bahsettiğimiz hâlimizi bir mukayese edin, ne durumda olduğumuz ve Hazret-i Pîr’in mesajlarına ne kadar muhtaç bulunduğumuz hemen anlaşılır.

Yılın gerektiği kadar iyi değerlendirilemediği konusunda kimseyi suçlamak istemiyorum. Esas toplum olarak da bu yüce mesajları almaya hazır olmadığımızın altını çizmek istiyorum.

Vaz geçecek değiliz. Mevlâna yılı bitse de, onu anlamaya ve anlatmaya, onun hayat bahşeden mesajlarını insanlara ulaştırmaya devam etmeliyiz.

Bir gün gelecek mutlaka insanlık Hz. Mevlâna’yı ve İslâm’ı aslı veçhesiyle keşfedecektir. İnsanlığın başka kurtuluş yolu oktur.

1. Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan, Şerh-i Mesnevî (Tahrîrî’ l Mevlevî), takriz yazısı, 1/3.

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU

KUŞLAR VE MEVLÂNA

Bu yıl hepimiz birer Mevlâna uzmanı, olamadıkça da Mevlâna hayranı oluverdik. Mevlâna için yazdık, Mevlâna için çizdik. Bizim gibi Mevlâna sevgisi Konyalılığından kaynaklanan kişilere de düşse düşse kuşlar düşüverdi. Mevlâna'nın *Mesnevi*'sindeki kuşlar var ya, işte bize de gökten üç elma yerine o kuşlar düşüverdi. *Ne Çektiyse Dilinden Çeken Papağan*, (1. C.), *Padişahın Doğanı* (2. C.), *Arkadaş Olan Karga İle Leylek* (2. C.), *Kazları Karaya Davet Eden Doğan* (3. C.), *Deveyle Arkadaş Olan Tavuk* (3. C.), *Avcıya Öğüt Veren Serçe* (4. C.), *Ağlayan Güvercin* (4. C.), *Başına Nice İşlerin Geldiği Aptal Kuş* (6. C.), ve daha niceleri.

Bütün sevgili kuşlar, insanlar misali karşımıza çıkarlar ve bizlere ders veren hikâyelerin kahramanı olurlar. Başına iş gelen kuş, ders alacak olan insan... Bizler... Eğer ders alabilirsek...

Önce, bir Mevlâna âşığı olan merhum ağabeyimiz (Dr.) Mehmet Önder'in hazırladığı kitaptan bir hikâye alacağız. Kitap birkaç defa basılmış; *Mevlâna / Mesneviden Hikâyeler* (Ankara 1970); *Çocuklara Mevlâna'dan Hikâyeler* (Köln 1993). Başkalarının da pek çok yayını var...

Bunca kuş hikâyesinin içinden elbette birini seçeceğiz. Bakalım bu kuş, hangi kuş olacak? Ancak Mevlâna'yı yalnız bırakmayacağız; yanına iki-üç yüzyıl sonra yaşamış olan Bursalı Lamii Çelebi'nin ünlü hikâye kitabı olan *Mecmaü'l-Letaif*'inin altıncı bölümünden de bir kuş hikâyesi alacağız. Belki 'kuş beyinli' diye küçümsediğimiz insanoğlu bu hikâyelerden sonra kendine bir çekidüzen verir.

Hikâyemizi, *Mesnevi*'nin dördüncü cildinden aldık. Önder Ağabey, 'Serçenin Avcıya Öğüdü' adını vermiş. Bakalım akıllı serçemiz, biz insanlara neler veriyor akıl olarak.

SERÇENİN AVCIYA ÖĞÜDÜ

Avcının biri, bir tuzak kurmuş, bir serçe avlamıştı. Serçeyi avucuna aldı. Tam bu sırada serçe dile geldi. Avcıya dedi ki:

Ey avcı... Sen bunca zaman koyunlar, sığırlar yedin, bunlarla doymadın da benim birkaç dirhemlik etimle mi doycaksın? . Beni bırak, karşılığında sana faydalı üç öğüt vereyim... Bu öğütlerden birini avucunda, ikincisini şu karşıdaki damın üzerinde, üçüncüsü de ağaçta söyleyeceğim.

Avcı: "Peki..." dedi. Serçe, ilk öğüdü verdi:

Olmiyacak şeye, kim söylerse söylesin, inanma...

Avcı, ikinci öğüdü dinlemek için serçeyi bıraktı. Serçe dama kondu, ikinci öğüdü söyledi:

Geçmiş gitmiş şeyler için gamlanma. Fırsatı kaçırdınsa üzülme. İçinde bulunduğun vaktin değerini bil. Pişmanlıkla vakit geçirme...

Sonra ilave etti:

Ey avcı, benim karnımda on dirhemlik paha biçilmez bir inci vardı. Seni de , senden sonrakileri de ihya ederdi. Yazık, kısmetin değilmiş, elden kaçırdın... Bu incinin dünyada başka bir eşi bulunmaz.

Avcı:

Ah! Ne yaptım, neden salıverdim?. . diye, dövünmeye, ağlamaya başlamıştı. O zaman serçe:

Yahu, ne bağırıp çağırıyorsun. Ben sana 'Geçmiş gitmiş şeyler için gamlanma. Fırsatı kaçırdınsa üzülme...' diye öğüt vermedim mi? Sonra sana yine demedim mi: 'Olmayacak şeye, kim söylerse söylesin, inanma...' diye. Sen ne aptal adammışsın. . Ben kendim üç dirhem gelmem. Nasıl olur da karnımda on dirhemlik inci bulunur.

Avcının aklı başına gelmişti. Karşısında kendisiyle alay eden zeki kuşa:

Peki şu üçüncü güzel öğüdün neymiş. Onu söyle de git! .

Serçe duvardan atlıyarak, karşıdaki ağaca kondu... Alaylı bir dille:

Allah için, iki öğüdümü tuttun da üçüncüsünü mü tutacaksın?. . Boş ver, vaktimi alma...

Diyerek, gökyüzüne kanat açtı... Avcı donakalmıştı... (Önder 1970: 137-138)

Mesnevi: *Uykuya dalmış bilgisiz kişiye öğüt vermek, çorak yere tohum saçmaktır. Aptallık ve bilgisizlik yırtığı yama kabul etmez. Ey öğütücü, ona hikmet tohumunu saçmadan önce, onu yamasız yırtıksız hale getir.*

(Bu sözler Mesnevi'nin 2264-2265 numaralı beyitlerinden alınmıştır.)

Dikkat edilirse kuş, avcıya üçüncü öğüdü vermiyor ve diyor ki:

"Allah için, iki öğüdümü tuttun da üçüncüsünü mü tutacaksın? Boş ver, vaktimi alma."

Bursalı Lamii Çelebi, yukarıda adını andığımız eserinde 20'den fazla hikâyeye yer verir. Bunlardan biri de 'Tilki ile Keklik'tir. Hikâyenin dilini sadeleştirerek, biraz da onu 'süsleyerek' aşağıya alıyoruz.

Aç bir tilki karnını doyurmak için dolaşıp durmaktadır. Niyeti güzel bir kahvaltı yapmaktır.

Bir dala konmuş olan keklîği görünce aklı başından gider.

"Aman keklîk kardeş, sizin ne güzel gözleriniz var. Acaba gözleriniz kapalı iken de bu kadar güzel midir?"

İltifatlara kanan keklîk gözünü yumuverir. Bunun üzerine tilki bir hamle yaparak kuşu yakalayiverir. Keklik bakar ki tilkinin oyununa geldi ve can elden gitmek üzere...

"Ey tilki kardeş, bilir

misin ki bizim etlerimiz çok lezzetlidir. Biz hep hanların, sultanların sofralarına konuluruz. Bu sefer de size kısmet olduk. Haydi, siz de hanlar, sultanlar gibi dua ediniz ve beni afiyetle yiyiniz.”

Zavallı tilki, az önce kurduğu tuzağın bir benzerinin şimdi de kendisine kurulduğunun farkında değildir ve başlar dua etmeye...

Daha ağzını açar açmaz keklik ‘Pırr’ deyip uçuverir. Artık o eski yerindedir, dalda şakırmaktadır. Tilki ise nefis bir kahvaltıyı kaçırdığı için son derece üzgündür ve söylenmeye başlar:

“Lanet ona ki, nimeti yemeden dua edene...”

Bu sözleri işiten keklik de kendisi için bir ders çıkarır.

“Lanet ona ki, uykusu gelmeden gözünü kapayana...” (bk. Saim Sakaoğlu ‘Bursalı Lami’i’nin Letâif’indeki Hayvan Masalları”, *Journal of Turkish Studies /Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 3 ABD 1979, 285.

Kim bu kuşlar acaba? Bunlar toplumumuzun hangi insanlarını temsil ediyorlar? Sonradan akılları başlarına gelen insanların toplumdaki yerleri nereler olabilir?

Mevlâna yüzyıllarca yıl önce bu hikâyeleri anlatarak biz insanları uyarıyor; o bizlere birer altın değerinde öğütler veriyor. Peki, ya bizler ne yapıyoruz? Türbesine gidip dua okuyup çıkıyoruz. Binlerce adet basılan *Mesnevi*’sini okuyup orada gösterilen yola girebiliyor muyuz? Ne gezer? Bayburtlu Zihni’nin bu durumumuzla ilgili bir beyiti var ama aktarıp da insanlarımızı üzmemek istemiyorum.

Hani, “Gözümüzün içine baka baka yalan söylüyor.” derler ya, bizler de *Mesnevi*’nin ruhunu bile bile yanlış davranışlar sergiliyoruz. Heyhat, bu dün de böyleydi, bugün de böyle yarın da böyle olacak! Ya yazılıp da okunanlar? Yoksa ‘Kim okur, kim dinler...’ diye başlayan bir sözümüz var ya; acaba o hâllere mi düşeceğiz?

Mesnevi’nin ruhunu kavrayamadıktan sonra, isterseniz 30 gün Mevlevî ayinî programlarına gidiniz, iş gösterişte kaldıktan sonra...

Ruhu şad olsun; eserleri okunup anlaşılın ve uygulansın. Belediye otobüslerinin kaportasındaki sözleri ‘Lafta kalmayın.’ Hiç değilse bir sözünü tutalım, belki onun yardımıyla biraz da ‘iyi’ insan oluruz:

Ya görüldüğün gibi ol, ya olduğun gibi görün. Veya görünmediğin gibi olma veya olmadığın gibi görünme. Malum ya, biz bazı işleri tersinden daha iyi yaparız ya...

Afzimin Giryesi

Dertliler Uyumaz

Ana uyur, baba uyur, yâr uyur
Cân uyur, cânân uyur, dildâr uyur,
Uyumayan sadece dertlilerdir,
Dost uyur, düşman uyur, ağyâr uyur.

Ahmet Sevgi

Şeyhler de “Şeyhler Şeyh”ini Anlatıyor

Mevlâna, yüzyıllar içinde yalnızca huzur arayanları ya da inançlı insanları etkilemedi. Onun fikir dünyasından ve kendini ifade etme biçiminden etkilenen nice sanatçı, ondan aldıkları ilhamla nice eser koydular ortaya.

Yalnızca tasavvuf anlayışıyla değil, Mesnevî'si başta olmak üzere ardında bıraktığı eserlerle de Türk kültür hayatının gelişiminde önemli rol oynadı. Edebiyatın gelişimine katkısı yalnızca verdiği ilhamla sınırlı değil üstelik. Mevlâna'nın şairliği sebebiyle şiiri “sünnet” olarak kabul eden Mevlvî düşüncesi, Mesnevî okullarında mesnevî-hanlarla Mesnevî'nin okunmasını bir gelenek haline getirdi. Neredeyse bir kanuna dönüşen bu gelenek, klasik/divan edebiyatımızın beslenmesine büyük katkılarda bulundu.

19. yüzyılın hanım şairlerinden Leyla ve Şeref Hanımlar da dâhil olmak üzere, bu gelenekten yetişen divan şairlerinin sayısı 300'ü buluyor. Öte yandan Mevlvî olmadığı hâlde Mevlâna'dan söz eden pek çok şairimiz var.

En büyük tesiri divan edebiyatında hissedilse de, bugünün yazar ve şairlerinde de Mevlâna'nın derin dünya görüşünün izlerini görmek mümkün. Yalnızca bu topraklarda değil, dünyanın dört bir yanında Mevlâna'nın “dokunduğu” eserler var.

Goethe'den Rembrandt'a, Nâzım Hikmet'ten Dağlarca'ya Türk ve dünya kültürünün nice değerli isminden kiminin dünya görüşü hisse kapmış Mevlâna'dan kiminin edebiyatı. . .

Yunus Emre ona hayranlığını: “Tengriden rahmetdür anın sözleri / Körler okırsa açıla gözleri” diyerek belirtiyor.

Nef'i, Mesnevî'nin her zerresinin güneşin parlaklığına eşit olduğunu söylerken; Bahtî mahlasıyla şiirler kaleme alan Padişah I. Ahmet, asıl devletin ona “bende”likte olduğunu belirtiyor.

Şeyh Galib, edebiyatımızın zirve eserlerinden Hüsn-ü Aşk'ını Mesnevî'den aldığı ilhamla yazıyor. Nâzım Hikmet, Konya Valiliği yapan dedesiyle birlikte yaşadığı zamanlarda şu mısraları düşünüyor defterine: “Sararken alnımı yokluğun tâcı/ Gönülden silindi neş'eyle acı / Kalbe muhabbetle buldum ilâcı / Ben de müridinim işte Mevlâna”.

Çağdaş Türk edebiyatında Mevlâna'dan en çok etkilenenlerden biri olan Fazıl Hüsnü Dağlarca, “O” adlı şiirinde şöyle sesleniyor: “Dağlar taşlar/ Görmüşler görmüş / Dağlar taşlar / Görmüş değildir / Kimi Mevlâna der/ Kimi sensin / Kimi o.”

Mesnevî'yi bütünüyle İngilizceye çeviren kişi olarak tanınan Reynold Nicholson, Mevlâna'ya verdiği önemi şöyle anlatıyor: “Rumî, Dante'nin doğumundan yalnızca birkaç yıl sonra öldü. Fakat bu Hıristiyan şair, Müslüman çağdaşının ulaştığı sevgi ve hoşgörü seviyesinin çok daha aşağısında kaldı.”

İslam edebiyatını çok iyi bilen ve Mevlâna'nın Batı'da anlaşılmasında büyük katkıları olan Prof. Dr. Annemarie Schimmel, Mevlâna'nın etkisinin olmadığı bir Türk ve Fars şiiri olamayacağını iddia ediyor. 15. yüzyılda yaşamış şair Molla Cami ise: “Peygamber değildi, lakin kitabı vardı” diyerek, bir anlamda edebiyat dünyasının peygamberliğini atfediyor Mevlâna'ya.

Dünyayı hareket ettiren gücün aşk olduğu konusunda Mevlâna ile hemfikir olan büyük Alman şairi Goethe de Doğu Batı Divanı'nda, Muhammed Celâleddin Rumî'nin derin Mesnevî'sine saygısını ifade eden sözlere yer veriyor. Hegel, Felsefi Bilimler Ansiklopedisi adlı eserinde onu "mükemmel Celâleddin Rumî" olarak tanımlıyor ve özellikle "ruhun 'mutlak bir'le olan birliği" fikrine hayranlığını belirtiyor.

Dünyanın düşünce ve edebiyatını bu kadar etkileyen Mevlâna Celâleddin Rumî, "aşk iklimi" yolcularının da rehberi, ilham kaynağıdır. Bağlılarınca en büyük bilinen şeyler, onun karşısında acizyetlerini söylemekten, eline kalem alanları da bunu kâğıda dökmekten çekinmemişler. Bunlardan biri de -bu yazıyı da yazmamıza vesile olan- Kelâmî Şeyhi Muhammed Esad Erbilî Efendidir. 1337 (1918/1919)'de "Divân-ı Es'ad -Fârisî ve Türkî-" adıyla 68 sayfa olarak İstanbul'da Evkâf Matbaası'nda yayımlanan divançesinin 32. sayfasında Mevlâna hayranlığını işler. "mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün" vezninde yedi beyitten oluşan, "rubâî" başlığının sehven yazıldığını sandığımız gazeli sizlerle paylaşmazdan önce şairini kısaca tanıyalım.

Kelâmî Şeyhi Muhammed Esad Efendi, 1264/1847 tarihinde, şimdi Irak hudutları içinde bulunan Erbil kasabasında dünyaya gelmiştir. Hem anne ve hem baba tarafı peygamber soyundandır (seyyid). İlköğrenimini Erbil ve Deyr'de tamamladı. Babasının hankâhında/tekkesinde dini ilimlerini tahsil ettikten sonra, 23 yaşında 1870'de Taha el-Harirî'ye intisap etti. Beş yılda seyr-i sülûkunu tamamlayarak, hilafet aldı ve hacca gitti.

Hac dönüşü şeyhi vefat edince, İstanbul'a geldi. Fatih Cami'inde Hafız Divanı ile Molla Cami'nin Lücetü'l-Esrar'ını okuttu. Ünü kısa zamanda her yana yayıldı. Abdülhamid Hanın damadı Halid Paşa kendisini saraya davet ederek sohbetlerinden istifade etti. Bu sırada Meclis-i Meşayih üyeliğine tayin edildiyse de; kendisine bir tekke yöneticiliği verilmesini arzuluyordu. Fındıkzade/Macuncu'da Şehremini Odabaşı semtindeki Kelâmî Dergâhi şeyhliği boştu. Bu tekkeye tayin oldu.

Burada Kadiri ve Nakşi usullerince zikir meclisleri düzenledi. İstanbul'a geldiğinde çeşitli konularda derlediği Kenzü'l-İrfan adlı hadis kitabını neşretti. Bu kitap yoğun ilgiye mazhar oldu.

1900 yılında Abdülhamid Han tarafından bilinmeyen bir sebeple Erbil'e sürüldü. Burada müntesiplerinden zengin bir hanımın kendisi için inşa ettirdiği tekkede Meşrutiyetin ilanına kadar irşad faaliyetini sürdürdü. Mektubat adlı eserini teşkil eden mektupların ekserisi bu zaman zarfında yazılmıştır.

Esad Efendi Meşrutiyet ile beraber İstanbul'a döndü. Meclis-i Meşayih Reisi oldu. Tekkelerin başına ehliyetli kimselerin görevlendirilmesi için çalıştı. Bu sıralar Tasavvuf ve Beyanü'l-Hakk gibi mecmualarda tasavvuf içerikli yazılar yazdı. Sultan Reşad'ın sevgisini kazandı. Aynı yıl padişah tarafından "sürre emini" olarak hacca gönderildi. 1915'te Meclis-i Meşayih Reisliğinden istifa etti.

Kuvva-i Milliyeyi sonuna kadar destekledi. Hatta Fevzi Paşa, Anadolu'ya geçerken elini öpmek ve duasını istirham için geldiğinde, paşayı zaferle müjdeledi. Tekkelerin kapatılmasından sonra hiç sokağa çıkmamaya karar vererek, Erenköy-Kazasker'de satın aldığı köşkünde inzivaya çekildi. Evi sürekli polis gözetimine alındı. 23 Aralık 1930'da Menemen vaka-sıyla ilgili olarak tutuklanarak Menemen'e sevk edildi. İdam talebiyle yargılandı. İlerlemiş yaşı sebebiyle cezası müebbede çevrildi. Menemen'de askeri hastanede üremiden tedavisi yapıldığı sırada 3 Mart'ı 4 Mart'a bağlayan gece yarısı vefat etti. Zehirlendiği de söylenir. Cenazesi ailesine verilmeyerek Menemen'de defnedildi.

Esad Erbilî, aynı zamanda bir edip ve şairdir. Ana dili Türkçe olmakla beraber Arapça, Farsça ve Kürtçe de bilir-

di.

Eserleri:

- 1- **Mektubât:** Çeşitli dost ve müridlerine yazdığı mektuplardan ibarettir.
- 2- **Kenzü'l-İrfan:** 1001 hadis-i şerif tercümesidir.
- 3- **Divan:** Türkçe, Farsça ve Kürtçe şiirlerini topladığı eserdir.
- 4- **Tevhid Risalesi:** Evhauddin Balyunî'ye ait eserin tercüme ve izahıdır.
- 5- **Fatiha-i Şerife Tercümesi:** Fatiha suresinin muhtasar bir yorumudur.
- 6- **Risale-i Es'adiyye:** Tasavvuf konularını işleyen küçük bir eser.

*

Şeh-i taht-ı fenâdır bende-i fermân Mevlâna

Meh-i evc-i bekâdır mazhar-ı ihsân Mevlâna

[Kur'an'ın hizmetkârı olan Mevlâna, yokluk tahtının şahıdır. (Allah'ın) ihsanına mazhar olan Mevlâna, ölümsüzlük doruğunun ayıdır.]

Nazar-gâh-ı Hudâ'dır müttebi'-i îmân ü ikândır

Matâf-ı âşıkândır sâha-i meydân Mevlâna

[Mevlâna, Allah'ın nazar kıldığı, iman ve apaçık, doğru/kesin kesin bilgiye tabi olmuş (kişidir); (o,) âşıkların etrafında tavaf yaptığı mekândır.]

Kemâl-i kâmrânîdir cemâl-i câvidânîdir

Sirâc-ı zindegânîdir ruh-ı rahşân Mevlâna

[Sonsuz güzelliğin (sahibi) Mevlâna kutluluğun/mutluluğun zirvesidir; (onun) parlak ruhu hayatın kandilidir.]

Kurulsun sâgar-ı sâkî içilsün şerbet-i bâkî

Bezetsün bezm-i uşşâkı kadeh-i nûşân Mevlâna

[İlâhî aşk kadehleri hazırlanıp ölümsüzlük şerbeti içilsin; Mevlâna'nın bal şerbeti kadehi âşıklar meclisini bezesin.]

Koşar şem'-i şebistân fedâ-yı câna pervâne

Gelince saff-ı devrâna gele bu şân Mevlâna

[Pervane, Mevlâna'nın safa katılmasıyla şân bulan semanın (yapıldığı) ha-remim mumuna canını vermeye gelir.]

Zamân şâdî zemîn gülşen kulûb-ı sâlikândır şen

İdüb her köşeyi rûşen meh-i tâbân Mevlâna

[Mevlâna'nın parlak ay'ı her tarafı aydınlatınca zaman mutlu, yeryüzü gül bahçesi, âşıkların kalpleri şen olur.]

**Olur habl-i emel mûmtedd-i makâm
ma'nevî emced**

**Ger olsa gâh gâh Es'ad gönül-i
mihmân Mevlâna**

[Mevlâna, eğer, zaman zaman Esad'ın gönül misafiri olsa; (Esad'ın) emel ipi (tarikât silsilesi) ve makamı sürekli olur, manevî derecesi artar.]

Kaynakça:

- El-Hâcc Muhammed Es'ad (Der-i Alîyye'de Kelâmî Dergâh-ı Şerifi Post-nişini), Divân-ı Es'ad -Fârisî ve Türkî-, Evkâf Matbaası, Der-sâ'âdet, 1337 (1918/19), 68 s.

- <http://www.altinoluk.com>

- <http://www.cevaplar.org>

- <http://www.edebiyatdefteri.com>

- <http://www.seyyahin.blogcu.com>

Bekir ŞAHİN

HZ. MEVLÂNA İSTİFLİ HAT LEVHALARI

Hiz. Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled tarafından 13. asrın sonlarına doğru bir disiplin haline getirilen Mevlevî düşüncesi bugün dünyanın pek çok yerinde Türk-İslam irfanının temsilcisidir.

Mevlevîlik ekolü sadece düşünce alanı ile sınırlı kalmamıştır. San'at alanında da derin izleri vardır. Neşvü neva bulduğu her yerde ve her dönemde güzel sanatlar akademisi görevini üstlenmiş, edebiyattan felsefeye, musikiden Hüsn-i hat San'atına kadar İslam San'atlarının bir çok dalı mensupları vasıtasıyla en güzel şekilde icra edilmiştir.

Mevlevî san'atkarlar özellikle yazı ve yazı imalinde kullanılan makta' yapımına özen göstermişlerdir. Makta imalini kaleme hürmeten çakı, mil ve kıl testere yardımıyla ince bir sanat haline getirmişler, eserleri nakış, çiçek, yazı ve Mevlevî Sikkesiyle süsleyerek, bu aletin pek latif numunelerini ortaya koymuşlardır. Hattatlar, eserlerinde ana tema olarak Kur'an-ı Kerim ayetleri ve hadis-i şerifleri seçtikleri gibi, kibarı kelimeler, Mesnevîden beyitler ve Hazret-i Mevlâna lafzını da en güzel bir şekilde istifleyerek levhalara nakşetmişlerdir. Mevlevîhanelerin yaygınlaşmaya başlamasıyla bu eşsiz levhalar ziyadeleşerek dergah duvarlarını süslemişlerdir. Öyle ki; Mevlevîhanelerde mihrabın tam karşısına "Ya Hazret-i Mevlâna" yazılı Hat levhasını asmak adeta bir gelenek haline gelmiştir.

Ülkemizde ki Mevlâna istifli levhaların pek çoğu; Mevlevî hattatlar veya Mevlâna muhibbanı san'atkarlar eliyle yazılan "Ya Hazret-i Mevlâna" istifli hat levhalarından oluşmaktadır. Başta Mevlâna Müzesi (Konya), Divan Edebiyatı Müzesi (Galata Mevlevîhanesi) (İstanbul), Vakıf Hat Eserleri Müzesi (İstanbul), Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi (Konya), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (İstanbul), Sadberk Hanım Müzesi Sevgi Gönül Hat Koleksiyonu (İstanbul), Sami Tokgöz

Hat Koleksiyonu (Konya), olmak üzere müzeler , kütüphaneler ve bazı hususi koleksiyonlar bünyesinde bulunmaktadır

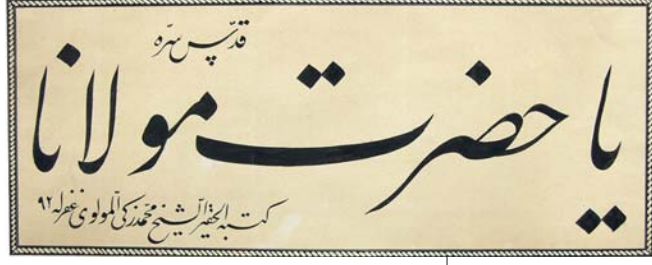
Söz konusu levhalarda, en yaygın olarak “Yâ Hazret-i Mevlâna kuddise sirruh” ibaresine rastlanmıştır. Buna ilâveten, “Hak Dost”, “Meded” kelimelerine de yer verilen levhalar mevcuttur. Özellikle celî sülüs istiflerde “Muhammed Celâleddin Rûmî” isim ve mahlaslarının eklendiği görülmüştür.

Yazı çeşitlerinden en çok, ta'lik ve sülüs tercih edilmiştir. Ayrıca, az da olsa, küfî veya özgün tasarımlara da yer verilmiştir.

İstif formu olarak “destarlı Mevlevî sikkesi” yaygın bir şekilde benimsenmiştir. Bu, bazen yazının destarlı sikke formunda yazılması şeklinde, bazen de destarlı sikke resmi içerisine istifli yahut müsenna (simetrik) yazı şeklinde karşımıza çıkmıştır. Ancak celî sülüs yazı çeşidinin istife daha elverişli olması nedeniyle, sikke formundaki yazıların çoğunluğu celî sülüsle yazılmışken, bir kısmı da ta'lik olarak yazılmıştır. Buna karşılık, istifsiz, düz satır halindeki yazılarda bu durum tam tersine, ta'lik, celî sülüs şeklinde tezahür etmiştir. Gubarî (toz zerresi kadar küçük) hatla yazılan birkaç levhaya da rastlanmıştır.

Tuğra şeklinde Hz. Mevlâna isimlerini havî levhalar da görülmüştür ki; tuğra sembolünün tercih edilmesindeki maksadın, Hz. Mevlâna'nın maddi ve manevi dünyanın hükümdarı olduğunu vurgulamak olduğu şeklinde yorumlar getirilmiştir.

Bu eserler asırlarca aşk ocağının canlarına ilham vermiştir. Kıyame te kadarda vermeye devam edecektir

Ahmet KUŞ

ÂRİFLERİN MENKİBELERİ

Mevlevîlikle ilgili en önemli kaynak eserlerden birisi Menâkıb al-Arifin'dir. Ahmed Eflâkî'nin yazdığı bu eserin günümüz Türkçesindeki ismi Âriflerin Menkıbeleri'dir. Mevlâna Celâleddin-i Rumî ve Mevlevî tarikatı hakkında yazılan eserlerin tamamına yakınında bu kitap kaynak olarak zikredilmiştir. Farsça yazılmış bu eser XIII. ve XIV. yüzyıl Türk edebiyatının en önemli eserlerinden birisidir. Kitap o dönemin Anadolu ve Konya'sının tarihi, sosyal yaşamı, dini inançları hakkında çok değerli bilgileri içerir. Menkıbe, "güzel iş, hareket" anlamına gelen Arapça bir kelimedir. Menâkıb ise onun çoğuludur. Menâkıbnâmelerin tarihi oldukça eskidir. Hicretin üçüncü yılından sonra hadis kitaplarının Peygamber Efendimiz (s. a. s) ve ashabın faziletlerini anlatan bölümlerine "kitabü'l menâkıb" denilmeye başlanmıştır. Daha sonraları ise menâkıbnâme tabiri, tasavvuf büyüklerinin hayatından bahseden eserleri anlatır olmuştur. Hemen her tarikatın lideri için menâkıbnâmeler yazılmıştır. Ahmed Eflâkî'nin kaleme aldığı Âriflerin Menkıbeleri de bu edebi türün önemli örneklerinden birisidir.

1950'li yıllardan buyana Âriflerin Menkıbeleri birkaç kez farklı yayınevleri tarafından yayımlanmıştır. Kitap Remzi Kitabevi, Hürriyet Yayınları, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları ve en son 2006 yılında Kabcacı Yayınevi tarafından basılmıştır. Çok bilinen bir eser olmasına rağmen ne yazık ki müellifi Ahmed Eflâkî hakkındaki bilgilerimiz sınırlıdır. Sâkıb Dede'nin Sefîne-i Mevleviyan adlı eserinde Eflâkî hakkında bazı bilgiler bulunmaktadır, fakat bu bilgiler pek sağlıklı değildir. Yine en doğru bilgiler Âriflerin Menkıbeleri'ndedir. Âriflerin Menkıbeleri'nden anlaşıldığı üzere, Ahmed Eflâkî hey'et ilmi ve attarlıkla uğraşmıştı. Hocası Nizâmeddin-i Erzincanî'ydi. M. 1291 yılından epey sonra Konya'ya gelmiştir. Ayrıca Sirâceddin Mesnevî-hân Abdül-Mu'min-Tokatî'den dersler almıştır. Hz. Mevlâna'nın torunu Ulu Ârif Çelebi ile birlikte Konya'dan Azerbeycan'da bulunan Sultaniye şehrine kadar gitmiş, bu seyahat sırasında Kayseri, Sivas, Bayburt, Ahlat ve Tebriz'e dönüşte ise Lâdik şehrine uğramışlardır. Bu uzun seyahatten sonra yine Ulu Ârif Çelebi ile birlikte Kütahya'ya gitmiş ve Ulu Ârif Çelebi bu seyahat sırasında hastalanarak vefat etmiştir. Ulu Ârif Çelebi ölmeden önce Ahmed Eflâkî'ye kendisinin dergâhın hizmetine, baba ve dedelerine dair yazmaya başladığı eserine devam etmesini vasiyet ediyor. Buradan Eflâkî'nin Ulu Ârif Çelebi'nin yarım kalan eseri Menâkıb al-Arifin'i devam ettirip tamamladığı ve muhtemelen dergâhta türbedar olduğu anlaşıyor. Eflâkî, Ulu Ârif Çelebi'nin vefatından sonra, Onun oğlu Âbid Çelebi'ye intisap etmiştir. Eflâkî Âriflerin Menkıbeleri'ni M. 1358 yılında tamamlamıştır. 35 yıllık bir çalışma sonucu tamamlanan eserin üslubu oldukça akıcı ve sadedir. Kitabın anlatım gücü çok iyi olduğu için büyük ilgi toplamıştır. M. 1360 yılında Konya'da vefat eden Eflâkî dergâh civarında bir yere defnedilmiştir. Daha sonra kabrin bulunduğu evin yıkılması üzerine evin avlusundaki mezar taşı, dergâhın doğu köşesinde yer alan dört yanı açık türbeye getirilmiştir.

Ahmed Eflâkî, Âriflerin Menkıbeleri'ni yazarken bazı eserlerden faydalanmıştır. Bu eserlerin en önemlisi Risâle-i Sipehsâlâr der-Menâkıb-ı Hazret-i Hudâvendigâr yani Sipehsâlâr diye tanınan Feridûn b. Ahmed tarafından yazılan eserdir. Eflâkî bu kitaptan birçok kıssayı aynen, bazılarını ise ilaveler yaparak kitabına almıştır. Sipehsâlâr Eflâkî için temel bir kaynaktır. Eflâkî'nin faydalandığı diğer bir eserde Sultan Veled tarafından kaleme alınan Veled-nâme (İbrida-nâme) isimli kitaptır. Faydalandığı diğer eserler ise şunlardır; Rebâb-nâme (Sultan Veled), İntihâ-nâme (Sultan Veled), Ma'ârif (Sultan Veled), Makalât-ı Şemseddin-i

Tebrizi, Mektubât-i Mevlâna Celâleddin Rumî, Mesnevi (Mevlâna Celâleddin Rumî), Divan-ı Kebîr (Mevlâna Celâleddin Rumî). Ahmed Eflâkî tüm bu kitaplardan istifade ederek Âriflerin Menkıbeleri'ni kaleme almıştır. Dilimize Tahsin Yazıcı tarafından çevrilen bu güzel eserden birkaç menkıbe aktararak yazımı tamamlayacağım.

Bir gün Mevlâna hazretleri şeyh Selâhaddin-i Zerkub'un dükkânında oturmuştu. Dostlarda dükkânın çevresinde halka olmuş ilâhî bilgiler ve sırlarla meşgul oluyorlardı. Birdenbire ihtiyar bir adam göğsünü döverek ve ağlayıp sızlayarak içeri girdi. Mevlâna'nın ayağına kapandı, hüngür hüngür ağladı ve "Yedi yaşında bir çocukçağım vardı. Onu çaldılar. Kaç gündür baş açık ve yalın ayak aramaktan dermansız bir hale geldiğim halde onu bulamadım." dedi. Bunun üzerine Mevlâna büyük bir hiddetle; "Tuhaf şey! Bütün varlıklar Allah'ı yitirmişler, onu hiç aramıyor ve onun için de bir istekte bulunmuyorlar. Ne göğüslerini, nede başlarını dövüyorlar. Sana ne oldu da göğsünü dövüyorsun? Senin gibi bir ihtiyar kendi çocukçağının hasretiyle harap ve rüsva oluyor. Neden bir an Allah'ı aramıyor ve yardım istemiyorsun ki, kaybolmuş Yusuf'unu Yakup gibi bulasın." buyurdu. Derhal çaresiz kalan ihtiyar tövbe etti ve göğsünü kapamağa başladı. Tam bu sırada onun kaybolan çocuğunun bulunduğunu gelip haber verdiler. O gün o kadar insan aşık ve mürit oldu ki hesaba gelmez.

Bir gün Ebü'l-Hayrat Sâhib Fahreddin; "Mevlâna hazretleri büyük bir padişah-tır fakat onu müritleri arasından çekip almak ve müritlerini öldürmek lâzımdır." demişti. Bu söz, Mevlâna'ya ulaştıca güler; "Acaba bunu yapabilirler mi?" buyurdu. Sonra "Bu bizim müritlerimiz neden dünya ehli nazarında bu kadar kızgınlık ve düşmanlığa neden oluyor. Bu hal, müritlerin Allah'ın inayet nazarına mazhar olmuş ve onun indinde kabul edilmiş ve sevilmiş olmalarından ileri gelse gerek. Çünkü biz bütün insanları kalburdan geçirdik. Dünya bilsin bilmesin bizim cismimiz müritlerimizin cismi de dünyanın canıdır" dedi.

Yine Sultan Veled hazretlerinden nakledilmiştir ki; Bir gün Pervâne, Mevlâna hazretlerinden kendisine nasihat etmesi için ricada bulundu. Mevlâna bir zaman düşündükten sonra mübarek başını kaldırıp; "Emir Muineddin, Kur'an'ı ezberlediğini duydum" dedi. O da; "Evet" diye cevap verdi. Mevlâna; "Ayrıca hadisler hakkındaki Câmî-ül Usûl'ü de Şeyh Sadreddin hazretlerinden dinlediğini duydum" buyurdu. Pervâne yine; "Evet" dedi. Bunun üzerine Mevlâna; "Mademki Allah ve Onun elçisinin sözlerini okuduğun, gerektiği gibi bahsettiğin ve bildiğin halde o sözlerden nasihat alamıyorsun ve hiçbir ayet ve hadisin muktezaınca amel edemiyorsan, benim nasihatimi nasıl dinler ve ona nasıl uyarısın?" dedi. Pervâne ağlayarak kalkıp gitti. Ondan sonra iyi amel işleme, adalet ve ihsan ile meşgul oldu, hayratta bulundu ve böylece dünyada bir tane oldu.

Yine Bedreddin-i Tebrizi hazretlerinden naklolunmuştur ki; Bir gün Mevlâna arkadaşlara bilgiler saçıyor, vaazlarda bulunuyor, onları peygamberin (sas) sünnet ve farzlarını yerine getirmeğe teşvik ediyordu. Buyurdu ki; "Peygamberin (sas) ashâbı, Sıdık-ı Ekber ile birlikte gazaya gitmişlerdi. Bir kaleyi kuşatmış onu fethetmeye çalışıyorlardı. Kalenin alınması uzadı. Sıdık-ı Ekber onlara; "İbadet hususuna dikkat ediniz, farzların ve sünnetlerin en ince şeylerinden bir şey kaçırmış olmayasınız. Bu muhasara, sizin bunları ihmal etmenizden gecikmiş olmalıdır" dedi. Gerçekten ashap kendilerine gelip düşündükleri vakit, akşam namazı için abdest aldıkları zaman misvakı unuttuklarını hatırladılar. O sabah yüzlerini, sabahı aydınlatan Allah'a çevirerek çuş ve huruşa geldiler, abdest alıp misvak kullandılar. Sabah namazını kıldıktan sonra Yahudilerin elinde bulunan bu kaleyi almak için hücumla başladılar. Kuşluk vaktine doğru kaleyi aldılar. Ahalisinin bir kısmını da öldürdüler. Sonra Allah'a şükrederek Medine'ye döndüler. İşte bunun gibi bende istiyorum ki takatiniz oldukça tam bir itaat ile ibadete râğbet edesiniz. Peygamberin sünnetlerinden en ufak şeyi bile ihmal etmemeye çalışasınız ki nefis-i emmare kalesini zapta muvaffak olasınız. Nefsinizin vesveselerini ve şeytanın günahlarınızı size süslü ve güzel göstermelerini kendinize esir edip onları öldüresiniz. Ancak bu şekilde gönül sultanının şehrinin su ve çamur perdesi araya girmeden bayındır bir hale getirmeye muvaffak olabilirsiniz. Sizi kâfirler gibi istila eden fasit fikirleri ve geceleri sizi kaplayan faydasız hayalleri dağıtasınız ve "Onu Ruh-ül Kuds ile teyid ettik" ayetinin nuru ile bunlara emredici olasınız.

Bekir ŞAHİN

MEVLÂNA ÖĞRETİLERİNDE TOPLUMSAL BARIŞ

Kurmak ve yaşatmak istediğimiz, özlemimizi duyduğumuz barış, iktisadi, sosyal ve siyasal barıştır. Barış bireyler, kümeler ve toplumla devlet arasında, hak, adalet, hukukî eşitlik ve ekonomik güvence temelinde oluşur.

Her bir insanın gerek kişisel hayatının düzenlenmesinde, gerek toplumsal hayatın oluşturulmasında, belki en belirleyici soru şudur: Kuralı kim koyacak?

Bu soru, insanın varlık anlayışı, kâinatı yorumlayışı, dünya ve hayat görüşü ile de doğrudan ilgilidir. Zira insan, söz konusu soruya, tüm bu konularda taşıdığı fikir ve inanç uyarınca cevap vermektedir. Tarihte bu soruyu doğru anlayıp makul cevap veren alimler, mütefekkirler he zaman bulunmuş; bu cevabı iyi anlayan ve hayata geçiren toplumlarda barış içinde yaşamasını bilmişlerdir.

İşte Hz. Mevlâna'da bu soruyu iyi anlayan ve doğru cevap veren, şair, mutasavvıf, en önemli özelliğinden biri manevi bir öğretmen ve erdem sahibi bir kişilerdendi. Ayrıca Kur'an ve dini ilimler hususunda bir otorite ve dünya hayatı ile ilgili sorunlarının çözümünde bir üstat olması, erdem zenginliği ve örnek yaşam tarzı insanlığa hep örnek olmuştur.

Asırlar boyunca sesiyle, soluğuyla, varidâtıyla, aşkıyla heyecanı, vaat ettikleriyle çağlar geçse de onlar hep taze ve canlı kalmıştır. Zaman onları eskitememiş, olaylar ve esen rüzgarlar tesirsiz kalmıştır. Onlar yüzlerce önce yıl yaşamış olsalar da her zaman eskimez yeniler olarak kalacaklardır.

Ortaya koyduğu çağlar üstü ölümsüzlük mesajları, fazilet ve meziyet yüklü öğretileri, uyuyan gönülleri uyarmış ve uyandırmıştır. Ortaya koyduğu ruhî ve ahlakî kaideler o kadar yenidir ki, kendisini bu yolda yetiştirmeye çalışacak olanlar bunun ne kadar doğru olduğunu anlayabilecek seviyeye ulaşmıştır.

Hz. Mevlâna bütün gücünü Kur'an ve sünnetten almış; Kur'an-ı Kerim'in kölesi, Hz. Muhammed (SAV)'in yolunun tozu olduğunu söylemekten her zaman onur duymuştur. 700 yıl kadar önce bugün Türkiye olarak adlandırılan Anadolu'da, Konya'da mutasavvıf, ve mukaddes bir şahsiyet olarak yaşayan Celaleddin-i Rumî insanlara; ilahi aşkı, hoşgörüyü, umudu, öğretti. Günümüze kadar bu değerler geçerliliklerini kaybetmedi. Özellikle gerçek değerlerin yitildiği, ortalıkta kan ve barut kokularının yayıldığı, kardeş kavgalarının zirveye çıktığı zamanlarda Mevlâna öğretilerinin değeri daha da arttı.

Günümüzde canla ten; akılla şehvet, ulvî olanlarla süffi olanlar bir araya gelmiş bulunuyor. Ulvî his ve hasletlerimiz kanat olup bizi yükseklere uçurmak istemekte, buna mukabil bedenimiz ait olduğu yer kabuğuna pençelerini geçirmekte ve ona dört elle sarılmaktadır:

“Can, yücelere kanat çırpma istemedi; ten ise zemine tırnaklarını geçirmiş.”

Bütün İslâm mütefekkirleri gibi Mevlâna'ya göre de insan, bedeniyle pek küçük ve değersizdir ama mânâ cihetiyle o âlemin en kıymetli unsurudur:

“Sen görünüşte bu âlemde en küçük şeysin, ama taşıdığın mânâ bakımından en büyük âlem sensin.”

Mevlâna Mesnevî'sinde “ en büyük âlem” olarak nitelendirdiği insanla ilgili zihinsel karmaşaya ve yersiz sorulara dair örnekler vermektedir:

Saçına kır düşmüş bir adam aceleyle iyi bir berbere geldi.

“Ey yiğit! Sakalındaki beyaz kılları temizle; yeni gelin aldım” dedi.

-Berber- sakalını kesti ve hepsini önüne dökererek “Sen seç, benim işim çıktı” dedi.

Bu soru, o da cevaptır; onu seç; bunların başında din derdi yok.

Biri, Zeyd'e bir sille vurdu; o da karşılık olarak ona saldırdı.

Tokat vuran dedi: “Sana soru soracağım, sonra bana cevap ver ve o zaman bana vur.

Kafana vurdu, “Şak” diye ses geldi. Burada iyi niyetle bir sorum var.

Ey padişahın övüncü! Bu şak benim elimden miydi, yoksa senin kafandan mıydı?”

-Zeyd- dedi: “Sillenin acısından kurtulmadım ki bu düşünce ve düşünmede bulunayım.

Sen dertsizsin, bunu düşün; dert sahibinin bu düşüncesi yoktur, kendine gel!” (Mesnevî, 3/1375-1384.)

Fihî Mâ Fih'te Hz. Mevlâna, günlük hayatımızda her an bizlere bir şekilde dünya değerlerine bağlılıktan uzaklaşmamıza yardımcı olacak önemli bir noktaya işaret etmektedir:

Bir şahıs imamlık yapıyordu. **“Bedeviler küfür ve nifak bakımından daha beterdir”**. (Tevbe, 9/97) ayetini okudu. Arap reislerinden biri orada bulunuyordu. Ona kuvvetli bir sille vurdu. İmam ikinci rekatta **“Bedevilerden Allah'a ve ahiret gününe inanan vardır.”** (Tevbe, 9/99) ayetini okudu. O Arap, “Sille seni islah etti” dedi. (Mevlâna, Fihî Mâ Fih, A. Avni Konuk, İstanbul, 1994, s. 166.)

Bir ayet-i kerimeyi ayırmıcılık sanıp aldanan bir Arapın hikâyesidir bu. Her zaman kavga için sebep arayan, söz ve davranışları yanlış yorumlayan kişiler sözü ve davranışı, hatta ayetleri bile yanlış düşüncelerine alet edebilir. Sorun, bu örnekte olduğu gibi cahilce art niyet aramaktır, dürüst ve samimi olmamaktadır. Anlaşmayı ve uzlaşmayı gönülden amaç edinmiş kişiler toplumda huzur ve güven sağlayıcı olmuştur.

Yine Hz. Mevlâna:

“Aynı dili kullanmak, akrabalık ve bağlılıktır. İnsan yakın olmayanlarla bir arada tutsak gibidir.

Nice aynı dili konuşan Hindu ve Türk vardır; nice yabancılar gibi iki Türk vardır.

Öyleyse yakınlık dili bizatihi başkadır. Gönüldeşlik, aynı dili konuşmaktan daha iyidir.

Gönülden konuşmazsınız, imasız ve kayıtsız yüz binlerce tercüman yükselebilir.” (Mesnevî, 1/1206-1209)

buyurarak gönülden konuşmanın ve anlaşmak için yolları bulunmalıdır. Ayrılık için harekete geçenler, insanları kavim kavim yaratan ve ona can veren Hakk'ın ayetlerini dahi ayrılık aracı yapmışlardır, yapabileceklerdir. Bunlar varlıklarını kendi dışındakilerin moda tabirle "ötekiler" in yokluğuna endekslemişlerdir. Halbuki dünya hepimize yetecek genişliktedir.

Mevlâna, akılların buluşmasını kardeşliğin gelişmesini öğütlerken nefsi davranışlardan kaçınmayı fazilet olarak değerlendirir

"Akıl akılla iki kat olur; ışık çoğalıp yol belli olur.

Nefis başka nefisle güldüğünde karanlık artar, yol gizlenir." (Mesnevî, 2/26-27.)

Duygu ve üslup farklılığı, kişilere ve dönemlere göre anlama sorununu büyültmekte veya küçültmektedir. İttifak ettiklerimizde birleşik ihtilaf ettiklerimizde barışık olmayı öğütleyen Mevlâna diyor ki:

"Dokunulmamış sözü yorumladın. Kendini yorumla, Kur'an'ı değil.

Arzunca Kur'an'ı yorumluyorsun. Yüce anlam, senin yüzünden alçaldı, eğrildi." (Mesnevî, 1/1080-1081)

"Kendini yorumla, haberleri/hadisleri değil; beynine kötü de, gül bahçesine değil." 1414 Mesnevî, 1/3743.

"Suretlerde kalırsan putperestsin. Sureti bırak ve manaya bak.

Hac adamısın, bir hacı yol arkadaşı ara; ister Hintli, ister Türk veya Arap.

Onun şekline ve rengine bakma; onun azmine ve niyetine bak.

O, siyah olsa da seninle aynı niyettedir. Sen ona beyaz de, zira seninle aynı renktedir." (Mesnevî, 1/2892-2895.)

"Yol arkadaşlarını ziyareti gerekli say, kim olursa; ister yaya, ister atlı.

Düşmanın da olsa bu ihсан, yine iyidir; çünkü güzel davranışla nice düşman dost olmuştur.

Dost olmazsa kini azalır. Çünkü güzel davranış kine merhem olur.

Ey iyi dost! Bunun dışında nice faydaları vardır; fakat uzamasından korkuyorum.

Sözün özü şudur: Topluma dost ol; putçu gibi taştan arkadaş yont.

Çünkü kervanın kalabalığı ve çokluğu, yol kesicilerin belini ve mızrağını kırar." (Mesnevî, 2/2139-2144.)

Öğütlerinde; gerçek insanlardan oluşan mutlu toplumun nasıl oluşacağını anlatan Hz. Mevlâna: Gerçek insanın vasfını şu şekilde açıklamaktadır:

"Bir rahip güpegündüz elinde bir kandille çarşı pazar dolaşıp dururdu. Bir ahmak ona sordu:

-Böyle güpegündüz elinde bu kandille ne diye çarşı çarşı, dükkân dükkân dolaşırsın. Yaptığın şey neyin nesi?

-Bir insan arıyorum.

-Allah, Allah. İşte çarşı pazar insan dolu ya.

-Hayır hayır. Ben hırs ve öfke zamanında kendisine hâkim olabilen gerçek bir insan arıyorum.

Onu bulsam da ayaklarına toprak olsam."

2007 Mevlâna yılında, Mevlâna aşk ve bilgisiyle dünyayı aydınlatmasının barış ve kardeşliğin gelişmesine katkı sağlamasının yolu; O'nun öğretilerinin gönüllere nakşedilmesinden geçecektir.